Azərbaycan-Çin münasibətləri yeni mərhələdə: daha möhkəm dostluğa və daha güclü strateji tərəfdaşlığa doğru

Çin inkişaf modelinin üç tərəfi və mənfəət prinsipi var: məhsuldar qüvvələrin inkişafı, dövlətin iqtisadi qüdrətinin artması və bu imkanlardan istifadə edərək sosial inkişafın təmin edilməsi. 1913-cü ildə Çinin dünya iqtisadiyyatında payı 7-8 faiz idi. Bu gün isə Çin alıcılıq paritetlərinə görə dünya iqtisadiyyatında 25 faizdən çox gücə malikdir. Çinin iqtisadi göstəricilərinin dinamikasına baxanda görürük ki, həm inkişaf sürətinə, həm iqtisadi artıma, həm inflyasiyanın səviyyəsinə, həm də valyuta ehtiyatlarının həcminə görə dünyada analoqu olmayan bir inkişaf modelidir.

Den Syaopin 47 il əvvəl elə bir inkişaf modeli seçdi ki, həmin hesaba Çin artıq dünyanın ən böyük iqtisadi gücü olan ABŞ ilə rəqabət aparan bir dövlətə çevrilib. Çin dövləti 40 il öncə necə iqtisadi siyasət aparıbsa, onu yeni çağırışlara uyğun olaraq bundan sonra da o cür həyata keçirəcək. Çin qloballaşmanın səmərəli inkişafını tələb edir. Çinin məqsədi qloballaşmadan əldə olunan gəlirlərin ədalətli bölünməsi, inkişaf etməkdə olan ölkələrin irəli getməsidir. Bu baxımdan müasir qlobal iqtisadi çağırışlara Çin dövləti çox təmkinlə yanaşır.

Azərbaycan-Çin iqtisadi münasibətləri: 1,5 milyondan 3,7 milyarda…

Azərbaycan dünyanın iqtisadi nəhənglərindən olan Çinlə iqtisadi əməkdaşlığa böyük önəm verir. Xüsusən Azərbaycan və Çin dövlət başçılarının siyasi iradəsi və dostluq münasibətləri, imzalanan sənədlər iqtisadi əlaqələrin sürətlə genişlənməsi üçün əlverişli zəmin yaradır.

1993-cü ildə ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsinin həcmi 1,5 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Azərbaycan və Çin arasında ticarətin həcmi xüsusən son illər əhəmiyyətli dərəcədə böyüyüb. 2015-2024-cü illərdə bu əlaqələrin sürətlə inkişaf etməsi nəticəsində ticarət dövriyyəsinin həcmi 2015-ci ildə 561 milyon, 2024-cü ildə 3,744 milyard dollara çatıb. 2024-cü ilin statistikasına əsasən, Azərbaycanın xarici ticarətinin ümumi həcminin 7,9 faizi Çinin payına düşür. Əgər 2018-ci ildə Çin Azərbaycanın 6-cı ticarət tərəfdaşı idisə, indi 4-cü iri ticarət tərəfdaşıdır. Azərbaycanın ixracı əsasən xam neft və neft-kimya sənayesi məhsullarıdır, Çindən isə çox geniş çeşiddə məhsullar (elektrotexnikadan ətriyyata qədər) idxal edirik.

Bu gün Çindən Azərbaycana yönələn investisiyaların həcmi 942 milyon, Azərbaycan sərmayələrinin Çinə yatırılan ümumi həcmi isə təqribən 2,1 milyard dollar təşkil edir. Hazırda respublikamızda Çin investisiyalı 375 şirkət qeydə alınıb, onlardan 298-i aktiv fəaliyyət göstərir. Onlar Azərbaycanın sənaye, energetika, maliyyə, bank, rabitə, İKT, kənd təsərrüfatı və qeyri-neft sektorunun müxtəlif sahələrində təmsil olunurlar. Çin şirkətləri Azərbaycan iqtisadiyyatının lokomotivi olan neft sektoruna da maraq göstərirlər. 2018-ci ildə SOCAR-la Çin Milli Neft Şirkətinin (CNPC) törəməsi olan "BGP Inc." şirkəti arasında birgə müəssisənin yaradılmasına dair Təsis Müqaviləsi imzalanıb. BGP-nin əsas fəaliyyət sahələrinə quruda, keçid zonasında və dənizdə kəşfiyyat işlərinin aparılması, o cümlədən mürəkkəb əməliyyatlar aparmaqla seysmik məlumatların əldə edilməsi, emalı və interpretasiyası, seysmik avadanlıqların istehsalı və əlaqədar informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) xidmətlərinin göstərilməsi daxildir.

Azərbaycana səfər edən Çin turistlərinin sayında da artım var. Çünki Azərbaycan Çin vətəndaşları üçün sadələşdirilmiş viza proseduru tətbiq edib.

Hazırda Azərbaycanın Çinlə ticarət dövriyyəsində müsbət dinamika müşahidə olunur. Bununla belə ticarət əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi üçün potensial böyükdür və bu potensialın reallaşdırılması istiqamətində Azərbaycan tərəfindən ardıcıl tədbirlər görülür. Belə ki, ölkəmizin Çindəki səfirliyində ticarət nümayəndəsi fəaliyyət göstərir, eləcə də ötən dövrdə Çinin Pekin, Urumçi, Şanxay və Lucou şəhərlərində Azərbaycanın Ticarət və Şərab evləri açılıb, Honkonq, Quancou, Urumçi, Şanxay və Pekin şəhərlərinə ixrac missiyaları təşkil edilib. Ən əsası, indiyədək keçirilmiş biznes-forumlar, Azərbaycan şirkətlərinin Çində təşkil olunan beynəlxalq sərgilərdə fəal iştirakı, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində birgə əməkdaşlıq, Azərbaycan-Çin Hökumətlərarası Ticarət-İqtisadi Əməkdaşlıq Komissiyasının fəaliyyəti, Asiya İnfrastruktur İnvestisiya Bankı ilə icra olunan layihələr ticarət-iqtisadi əlaqələrin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayır. Çin tərəfindən həyata keçirilən idxala dəstək siyasəti də Azərbaycanın yüksəkkeyfiyyətli məhsullarının Çin bazarında təklif olunması üçün əlverişli şərait yaradır. Bu işdə davamlı nəticələr əldə etmək üçün yerli sahibkarlara dəstək mexanizmlərinin təkmilləşməsinin tətbiqi məqsədəuyğun olardı.

Azərbaycan "yaşıl enerji"yə keçidi prioritet hədəflərindən biri elan edib. Son illər texnoloji inkişafda möhtəşəm nailiyyətlərə imza atan Çin şirkətləri ölkəmizin "yaşıl enerji" layihələrində iştirak edirlər. Bu sırada "Qaradağ" Günəş-Elektrik Stansiyasının inşasında Çinin "Dongfang" şirkətinin iştirakı, "ACWA Power" şirkətinin Azərbaycanda "yaşıl enerji" ilə bağlı inşa etdiyi stansiyanın texniki təminatında Çin şirkətlərinin rolunu qeyd etmək olar. Çinin məşhur "Huawei" şirkəti isə artıq işğaldan azad olunmuş Qarabağda "ağıllı kənd" və "ağıllı şəhər" layihələrinin icrasında yaxından iştirak edir, bərpa və yenidənqurma prosesinə öz layiqli töhfəsini verir.

(əvvəli qəzetin 1 may nömrəsində)

"Bir kəmər, bir yol"

Çin-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafı və yeni çalarlar əldə etməsində nəqliyyat sahəsində əməkdaşlıq böyük rol oynayır. Məlumdur ki, Azərbaycanın strateji imkanlarını artıran, ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələrin inkişafını şərtləndirən, yeni əməkdaşlıq platformalarının formalaşmasına zəmin yaradan amillərdən biri ölkəmizin regionun nəqliyyat, logistika mərkəzinə çevrilməsidir. Prezident İlham Əliyevin bildirdiyi kimi, "Azərbaycan bölgədə nəqliyyat dəhlizlərinin yaradılması, müasir nəqliyyat infrastrukturunun formalaşması işində fəal rol oynayır. Həm "Şərq-Qərb", həm "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizləri Azərbaycandan keçir".

Azərbaycanın Çinin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünə dəstək verməsi, "Şərq-Qərb", Orta dəhliz layihələri çərçivəsində əməkdaşlıq iki ölkə arasındakı siyasi-iqtisadi əlaqələrin dərinləşməsində böyük rol oynayır. "Bir kəmər, bir yol" layihəsi 2013-cü ildə Çin rəhbəri Si Cinpin tərəfindən irəli sürülüb və məqsədi tarixi İpək yolunu yenidən canlandırmaq, həmçinin bu yolun keçdiyi ölkələrlə əməkdaşlıq sahələrini artırmaqdır. Layihə tarixi İpək yolundan ilhamlansa da, Çinin 1978-ci ildə tətbiq etdiyi islahatlar və açıqlıq siyasətinin davamı kimi də səciyyələndirilir. "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü Avrasiyanın inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcı da hesab edilir. Çünki ekspertlərin fikrincə, iqtisadi, ticari, maliyyə və digər sahələrdə xüsusi əhəmiyyəti ilə seçilən bu layihənin reallaşması qədim İpək yolu üzərində yeni dəyərlərin formalaşmasına dəstək verəcək, qloballaşmanın iqtisadiyyata mənfi təsirlərini azaldacaq, beynəlxalq səviyyədə yüklərin daşınmasına və beləliklə də milli gəlirlərin artmasına, regional inkişafa ciddi təkan verəcək. Layihə həm də ölkələr arasında ikitərəfli, üçtərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlığı əhatə edəcək. Hazırda "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü təxminən 100-dən artıq ölkə tərəfindən dəstəklənir. Azərbaycan bu təşəbbüsə ilk dəstək verən ölkələrdəndir.

Bu layihəyə bir neçə istiqamət daxildir ki, onlardan biri də Çindən başlayıb Mərkəzi Asiya ölkələrindən, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyədən keçməklə Cənubi Avropaya uzanır. Bu baxımdan Azərbaycanın həyata keçirdiyi nəqliyyat layihələri, o cümlədən Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin istifadəyə verilməsi Çində böyük maraqla qarşılanır və təqdir olunur.

2019-cu ilin yanvar ayında Davosda Dünya İqtisadi Forumu çərçivəsində "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünün inkişaf etdirilməsi: Çinin trilyon dollarlıq baxışı" mövzusunda keçirilən sessiyada Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın "Şərq-Qərb" nəqliyyat dəhlizi təşəbbüsünün fəal üzvü olduğunu, ölkəmizin Çin hökumətinin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünü dəstəklədiyini bildirib. 2019-cu ilin aprel ayında Pekində keçirilən 2-ci "Bir kəmər, bir yol" Beynəlxalq Əməkdaşlıq Forumuna isə qeyd etdiyimiz kimi, Cənubi Qafqazdan yalnız Prezident İlham Əliyev dəvət almışdı. Forumdakı çıxışı zamanı Prezident Si Cinpinə dəvətə görə təşəkkür edən, həmçinin Çin Xalq Respublikasının yaradılmasının 70-ci ildönümü münasibətilə təbriklərini çatdıran Prezident İlham Əliyev ölkəmizin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünü dəstəklədiyini bəyan etdi: "Azərbaycan lap əvvəldən Prezident Si Cinpin tərəfindən irəli sürülmüş "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünü dəstəkləyib. Bu layihə yalnız nəqliyyat bağlılığını təmin etmir. O həmçinin müxtəlif ölkələr arasında əlaqələri gücləndirir, dialoq və əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi işinə xidmət edir və beynəlxalq ticarət üçün yeni imkanlar yaradır".

Azərbaycan "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünü ilk dəstəkləyən ölkələrdən biri olaraq, reallaşdırdığı iri-miqyaslı nəqliyyat-infrastruktur layihələri ilə bu təşəbbüsün həyata keçirilməsinə öz əhəmiyyətli töhfəsini verib. Bu təşəbbüs çərçivəsində Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin - Orta dəhlizin inkişafı xüsusi diqqət yetirilən məsələlərdən biridir. Azərbaycan tərəfindən həyata keçirilən Bakı-Tbilisi-Qars və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı kimi nəqliyyat-infrastruktur layihələri Orta dəhlizin imkanlarını və rolunu daha da artırır. Çünki bu nəqliyyat marşrutu malların Çindən Avropaya, Avropadan isə Çinə çatdırılması üçün ən qısa yoldur. Hələ 2015-ci ilin avqustunda Çindən ilk konteyner qatarı Xəzər dənizindən keçməklə Azərbaycana gəlib. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti sayəsində Çindən Avropaya yüklərin daşınma müddəti xeyli azalıb. Bu o deməkdir ki, Çindən daşınan yüklər 2 həftə müddətində Azərbaycandan keçərək Avropaya çatır.

Prezident İlham Əliyevin aprel ayında Çinin "Sinxua" Agentliyinə müsahibəsində qeyd etdiyi kimi, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, "Şimal-Cənub" Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi və Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu (Orta dəhliz), həmçinin Xəzərdə ən iri limanlardan biri olan Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü çərçivəsində iqtisadi və nəqliyyat imkanlarının reallaşdırılması üçün yeni perspektivlər açır. Hazırda Orta dəhliz Avropa və Mərkəzi Asiyanı Xəzər dənizi vasitəsilə Çinlə birləşdirən etibarlı və təhlükəsiz marşrutdur, həmçinin yüklərin Çindən Avropaya və əks istiqamətdə çatdırılmasının ən optimal yoludur.

Məlum olduğu kimi, Ukrayna ilə müharibə Rusiyanın tranzit ölkə kimi xüsusən də Avropa İttifaqı ilə Çin arasında quru əsaslı ticarət əlaqələrində effektivliyini məhdudlaşdırıb. Bu isə Avropa ilə Asiya arasında Azərbaycandan keçən nəqliyyat marşrutunun əhəmiyyətini xeyli artırıb. Çin Azərbaycan üzərindən keçən dəhlizlərin önəmini yüksək dəyərləndirir və hər iki tərəf mövcud reallıqları, artan geosiyasi gərginlikləri nəzərə almaqla Orta dəhlizin inkişafına xüsusi diqqət yetirir. "Bir kəmər, bir yol" layihəsinin mühüm hissəsi olan Orta dəhlizin infrastrukturunun inkişafına Azərbaycan və Orta Asiya respublikaları tərəfindən investisiyaların yatırılması da bundan irəli gəlir. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında Çin-Avropa Dəmir Yolu Ekspresi üçün Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat marşrutlarının inkişaf etdirilməsi haqqında Anlaşma Memorandumu"nun, habelə "Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikasının Milli İnkişaf və İslahat Komissiyası arasında Kəmər və Yol Təşəbbüsü üzrə Əməkdaşlıq Planının formalaşdırılmasının birgə sürətləndirilməsinə dair Anlaşma Memorandumu"nun imzalanması isə Azərbaycanla Çinin həm nəqliyyat marşrutlarının, həm də bu sahədə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi ilə bağlı ortaya qoyduqları siyasi iradənin sübutudur.

Reallıq göstərir ki, Orta dəhliz Çindən Avropaya və geriyə yüklərin çatdırılması üçün ən səmərəli və təhlükəsiz marşrutdur. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun istifadəyə verilməsi ilə Çindən Qara dənizə qədər daşımaların müddəti 1 aydan 12 günə qədər azalıb. Çindən göndərilən bu yüklərin Türkiyə üzərindən Qərbi Avropa ölkələrinə çatdırılması isə ümumilikdə cəmi 14 günə baş verir. Bütün bunların nəticəsi kimi Azərbaycan üzərindən tranzit axınının sürətlə artması Orta dəhlizin qlobal əhəmiyyətini və effektivliyini nümayiş etdirir. Bu dəhliz vasitəsilə Azərbaycanla Çin arasında tranzit daşımaların həcmi 2024-cü ildə 378 min ton olub ki, bu da 2023-cü illə müqayisədə 86 faiz çoxdur.

Bütövlükdə, Çinin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü çərçivəsində Orta dəhlizin potensialından istifadə olunması iqtisadi, xüsusən investisiya, ticarət, tranzit və s. sahələrdə əməkdaşlıq üçün geniş imkanlar açır. Çindən Avropaya və əks istiqamətdə yüklərin daşınmasında Azərbaycanın nəqliyyat-logistika potensialından istifadə edilməsi səmərəli olmaqla yanaşı, ölkələrimiz arasında əməkdaşlığa da önəmli töhfə verir. Zəngəzur dəhlizinin reallaşması Orta dəhlizin imkanlarını daha da artıracaq. Bu da Azərbaycan və Çin daxil olmaqla Orta dəhliz marşrutu boyu bütün ölkələrin maraqlarına xidmət edəcək.

Strateji tərəfdaşlar

2024-cü ilin iyulunda Astanada keçirilən Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının növbəti Zirvə toplantısı Azərbaycan-Çin münasibətləri baxımından xüsusi əlamətdar rol oynadı. Belə ki, Zirvə toplantısı çərçivəsində Prezident İlham Əliyevin Çin lideri Si Cinpin ilə görüşü ikitərəfli münasibətlərin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlməsi və əməkdaşlığın yeni inkişaf perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi ilə yadda qaldı. Zirvə toplantısı çərçivəsində "Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə"nin imzalanması isə Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının mühüm hadisəsinə çevrildi.

Bəyannamənin əsas müddəalarında da qeyd edildiyi kimi, tərəflərin strateji tərəfdaşlığı qarşılıqlı hörmət, bərabərlik, etimad və qarşılıqlı dəstəyə əsaslanır. Azərbaycanla Çin xarici amillərdən asılı olmayaraq, bir-birini etibarlı tərəfdaş hesab edirlər. Münasibətlər ərazi bütövlüyü və suverenliyə qarşılıqlı hörmət, daxili işlərə qarışmama prinsiplərinə əsaslanır. Azərbaycan "Vahid Çin" prinsipini qətiyyətlə dəstəkləyir və Tayvanı Çinin ayrılmaz ərazisi kimi qəbul edir.

Azərbaycanla Çin milli, regional və qlobal təhlükəsizliyin vacib məsələləri ilə bağlı sıx əlaqə və koordinasiya saxlayır, öz ərazisindən hər hansı bir qüvvənin digər tərəfə qarşı istifadəsinə imkan vermir. Tərəflər BMT himayəsi altında beynəlxalq sistemi dəstəkləyir, BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə söykənən beynəlxalq münasibətlərin əsas normalarına riayət edir, hegemonluğa və güc siyasətinə qarşıdır, real çoxtərəfliliyə sadiqdir. Ümumilikdə sənəd iki ölkənin münasibətlərində öndə saxladıqları əsas prinsiplərin təqdimatıdır. Onu da qeyd edək ki, Azərbaycanla Çin "Bir kəmər, bir yol" çərçivəsində əməkdaşlığı dərinləşdirməyi vacib sayırlar. Çin Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin tikintisində və istismarında fəal iştirak edir.

Eyni zamanda bəyannamədə tərəflər iqtisadi sahədə əməkdaşlığın perspektivləri ilə bağlı niyyətlərini ortaya qoyublar. Sənəddə qeyd olunduğu kimi, Azərbaycan və Çin güclü iqtisadi tamamlayıcılıq, sənayeləşmə və investisiya sahəsində əməkdaşlığı artırmaq üçün böyük potensiala malikdirlər. Bildirilir ki, tərəflər iki ölkə arasında ticarət-iqtisadi əlaqələrin davamlı və dinamik inkişafını yüksək qiymətləndirir və ticarət, sərmayə və mühəndislik layihələri sahəsində qarşılıqlı fəaliyyəti daha da gücləndirmək üçün Hökumətlərarası Ticarət-İqtisadi Əməkdaşlıq Komissiyası mexanizminin rolunu artırmağa davam etməyə, o cümlədən Azərbaycan-Çin ticarət-iqtisadi əməkdaşlığının yüksək səviyyədə inkişafına nail olmaq məqsədilə nəqliyyat və kommunikasiyalar, "yaşıl enerji", emal və istehsal, infrastruktur, rəqəmsal iqtisadiyyat, kənd təsərrüfatı və s. sahələrdə layihələrin həyata keçirilməsinin təşviqinə diqqət yetirməyə hazırdırlar.

Belə bir bəyannamənin qəbulu ilə Azərbaycan-Çin münasibətlərində keyfiyyətcə yeni səhifə açılıb və artıq Azərbaycanla Çin arasında əməkdaşlıq strateji önəm kəsb etməyə başlayıb. Bəyannamənin müddəalarına uyğun olaraq, Azərbaycan-Çin arasındakı dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri yeni səviyyəyə yüksələcək və görünən həm də odur ki, Azərbaycan və Çin liderləri ölkələrimizin yaxınlaşmasına güclü siyasi iradə göstərirlər.

Prezident İlham Əliyevin Si Cinpinin dəvəti ilə aprel ayında Çin Xalq Respublikasına etdiyi dövlət səfəri isə Azərbaycan-Çin münasibətlərində tamamilə yeni səhifədir. İlk növbədə onu qeyd etmək lazımdır ki, bu səfərin dövlət səfəri olması Çinin Azərbaycana olan dərin və xüsusi ehtiramından xəbər verir. Prezident İlham Əliyevin qarşılanmasından başlamış keçirilmiş görüşlərə, səslənən fikirlərə qədər hər şey bu ehtiramın aydın təzahürləri idi. Prezident İlham Əliyevlə görüşdə Çin Xalq Respublikasının Sədrinin Azərbaycanın Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri Müşavirəsinə (AQEM) sədrliyini böyük məmnunluqla vurğulaması və bu xüsusda əməkdaşlıq üçün geniş imkanların olduğunu bildirməsi, COP29-un Azərbaycanda uğurla keçirilməsi və Qlobal Cənubun maraqlarının təmsil olunması baxımından Azərbaycanın fəaliyyətini yüksək qiymətləndirməsi, "Bir kəmər, bir yol" layihəsini ilk dəstəkləyən ölkələrdən birinin Azərbaycanın olduğunu xüsusi xatırlatması və Prezident İlham Əliyevi Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Çində keçiriləcək Zirvə toplantısına və bu çərçivədə təşkil olunacaq bir sıra təntənəli tədbirlərə dəvət etməsi bir daha göstərdi ki, Çin Azərbaycanın yaxın dostu və strateji tərəfdaşıdır.

Səfər zamanı imzalanan sənədlər Azərbaycan-Çin münasibətlərinin hüquqi bazasını daha da gücləndirir. Onların sırasında "Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması haqqında Birgə Bəyanat"ı xüsusi qeyd etməliyik. Azərbaycan-Çin münasibətlərinin gələcək perspektivləri baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edən bu sənəd iki dövlətin strateji münasibətlərini daha da möhkəmləndirir və ona yeni ştrixlər əlavə edir. Birgə Bəyannaməyə əsasən, Azərbaycan və Çin öz maraqlarının, suverenliklərinin, təhlükəsizliklərinin və ərazi bütövlüklərinin qorunmasında bir-birinə qətiyyətli dəstək verirlər. Azərbaycan dünyada yalnız vahid bir Çinin mövcudluğunu, Tayvanın Çin ərazisinin ayrılmaz tərkib hissəsi olduğunu, ÇXR hökumətinin bütün Çini təmsil edən yeganə qanuni hökumət olduğunu tanıyır. Öz növbəsində Çin Azərbaycanın sülh gündəliyini qətiyyətlə dəstəkləyir və qarşıdurmaya yönəlmiş geosiyasi oyunları qeyri-məhsuldar hesab edir.

Bir sözlə, Azərbaycan-Çin münasibətləri bu səfərdən sonra yeni mərhələyə yüksəlib. Bu səfərdə əldə olunan razılaşmaların realizə olunması nəticəsində Çinlə Azərbaycan arasındakı ticarət dövriyyəsinin strukturunda da ciddi dəyişiklik baş verəcək, Azərbaycanın bu dövlətə ixracı daha da artacaq.

Azərbaycan Çini həm də bilik, təcrübə və texnoloji tərəqqi mənbəyi kimi qəbul edir

Azərbaycanla Çin arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasından ötən 32 il ərzində ikitərəfli əlaqələr qarşılıqlı etimad əsasında uğurla inkişaf edib. Böyük siyasi güclər arasında qütbləşmənin artdığı müasir dövrdə ölkəmizin beynəlxalq əməkdaşlıq sahəsində balanslaşdırılmış siyasəti və Çin kimi güclü dövlətlərlə qarşılıqlı ikitərəfli sağlam əlaqələrin qurulması, daha dəqiq desək, dünyanın istər siyasi, istərsə də iqtisadi cəhətdən ən nəhəng güclərindən biri olan Çinin ölkəmizlə qarşılıqlı əməkdaşlığa böyük önəm verməsi bizim çox böyük uğurumuzdur və bu uğurun təməlində Prezident İlham Əliyevin böyük əməyi, onun uğurlu diplomatiyası, siyasi nüfuzu və etibarı dayanır.

Hazırda Azərbaycan ilə Çin arasında iqtisadi-ticari sahədə əməkdaşlıq üçün olduqca böyük potensial var. Təsadüfi deyil ki, iqtisadi əlaqələr bir çox istiqaməti əhatə edir və həyata keçirilməkdə olan layihələrin miqyası hər keçən il daha da genişlənir. Əlbəttə, bütün bunlar iki ölkənin siyasi və iqtisadi maraqlarına cavab verir.

Elə bu səbəbdən qarşıdakı dövrdə Azərbaycan-Çin iqtisadi münasibətlərinin daha dinamik inkişafı gözlənilir. Azərbaycan Çini təkcə dost ölkə deyil, həm də bilik, təcrübə və texnoloji tərəqqi mənbəyi kimi qəbul edir. Prezident İlham Əliyev bu amilləri nəzərə alaraq Çin ilə əməkdaşlığı Azərbaycanın prioritetlərindən biri kimi müəyyənləşdirib. Azərbaycan milli prioritetlərdən biri olan rəqəmsal və "yaşıl keçid" sahələrində Çini tərəfdaş kimi görür.

Bütövlükdə, Azərbaycan-Çin əməkdaşlığının geostrateji perspektivinin çox böyük ümidlər vəd etdiyini demək üçün kifayət qədər əsaslar var. İqtisadi əlaqələrin artım dinamikası, nəqliyyat-logistika sahəsində həyata keçirilən layihələr dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərini yeni səviyyəyə yüksəltmək üçün real imkanlar yaradır. Əsas məqamlardan biri ondan ibarətdir ki, iki ölkə arasında münasibətlərdə dərin etimad mühiti mövcuddur. Bu, beynəlxalq münasibətlərdə, xüsusilə də dünya nizamının indiki mürəkkəb dövründə həlledici əhəmiyyətə malik məqamlardan biridir.

Ziyad SƏMƏDZADƏ,
akademik